

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อศึกษาถึงวิธีการส่งเสริมสุขภาพ และปัจจัย ปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงงานจำนวน 16 คน และพนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี จำนวน 370 คน ในโรงงาน 10 แห่งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ปี พ.ศ. 2542 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร การจัดสนทนากลุ่มพนักงาน และการใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS for Windows โดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

วิธีการส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีเขตนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด จังหวัดระยอง ได้มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. การมีนโยบายดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ (Build healthy public policy) โรงงานทุกโรงงานมีนโยบายที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดีของพนักงานในโรงงาน โดยเฉพาะนโยบายด้านความปลอดภัย ซึ่งเน้นในด้านความปลอดภัยจากการเกิดอุบัติเหตุ นอกจากนโยบายหลักแล้วโรงงานยังมีนโยบายและแผนงานรองรับนโยบายดังกล่าว คือ นโยบายด้านบุคลากร นโยบายด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม นโยบายด้านการพัฒนาโรงงานและวัฒนธรรมโรงงาน

2. การสร้างสรรคสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ (Create Supporting Environment) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โรงงานมีมาตรการในการควบคุมอันตรายจากเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูง มีแผนการตรวจสอบและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและการซ่อมบำรุงเครื่องมือ เครื่องจักรที่ชัดเจน นอกจากสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยภายในโรงงาน

โดยตรงแล้วยังมีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทางโรงงานอุตสาหกรรมได้กำหนดให้มีการควบคุมดูแลให้ถูกสุขลักษณะเช่นกัน เช่น ในสถานที่ออกกำลังกาย ในโรงอาหาร เป็นต้น ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม โรงงานได้มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงงานกับพนักงาน ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกับพนักงาน โดยมีการแข่งขันกีฬา หรือจัดงานสังสรรค์

3. การสร้างความเข้มแข็ง ขององค์กร (Strengthen Community Action) โดยพนักงานมีส่วนร่วมในโรงงานมีการดำเนินงานในกิจกรรมการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง คือ ด้านการศึกษา เปิดให้ประชาชนเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน รับผิดชอบการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ทางความรู้ ให้ทุนการศึกษา และการสนับสนุนวิทยากรในการบรรยายด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน ด้านสุขภาพ จัดหน่วยบริการทางการแพทย์เคลื่อนที่ให้บริการแก่ชุมชนรอบ ๆ โรงงาน สนับสนุนสิ่งพิมพ์และเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพ เป็นต้น ด้านศิลปวัฒนธรรม มีโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเลร่วมกับกองทัพเรือ เป็นต้น ด้านกีฬา ให้การสนับสนุนทีมกีฬาของชุมชน อุปลักษณ์การแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ของโรงเรียนในเขตนิคมอุตสาหกรรมด้านสิ่งแวดล้อม มีโครงการตาวิเศษ โครงการปลูกต้นไม้สาธารณะ โครงการจัดทำสวนสาธารณะชุมชน โครงการควบคุมและกำจัดสารพิษและมลภาวะเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อพนักงานและชุมชน ด้านอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมให้ผู้ประสบภัย การให้ชุมชนยืมวัสดุ อุปกรณ์และการบูรณะสาธารณสมบัติในชุมชนรอบ ๆ ที่ตั้งของโรงงาน เป็นต้น

4. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Develop Personal Skills) โรงงานได้มีการเสริมสร้างการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะในการปฏิบัติงานที่ดีเพื่อป้องกันและควบคุมสุขภาพของคนงาน ทักษะที่โรงงานได้จัดให้แก่พนักงานตามลำดับความสำคัญ ดังนี้ ทักษะด้านความปลอดภัย ทักษะด้านการเลิกสูบบุหรี่ ทักษะด้านการออกกำลังกาย ทักษะด้านความเครียด ทักษะด้านการงดสุราและเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ ทักษะด้านการบริโภคอาหาร ทักษะด้านการป้องกันโรคติดต่อและเอดส์

5. การให้บริการสุขภาพเชิงรุก (Reorient Health Services) ในปัจจุบันบริการสุขภาพที่โรงงานจัดบริการให้แก่พนักงานจะเน้นเรื่องการรักษาโรค และมีการตรวจสุขภาพประจำปีรวมถึงการให้ข่าวสารข้อมูลโรคตามฤดูกาลโดยการจัดบอร์ดหรือทางอินเทอร์เน็ต

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี
ผลจากการวิจัยพบว่า

1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสุขภาพและชุมชน (Health Communication) ด้านผู้บริหารพบว่ามีการให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง มีการให้ความรู้ทางเสียงตามสายทางเอกสารและวารสาร และให้ความรู้ด้านสุขภาพทาง E – mail มีการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการให้กับประชาชนรอบที่ตั้งโรงงานผลัดเปลี่ยนกันออกหน่วยของแต่ละโรงงานในเครือปิโตรเคมี ด้านพนักงานทำให้เกิดการรับรู้และมีความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเองมากยิ่งขึ้น
2. ด้านการชี้นำทางสุขภาพ (Advocacy) ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในสุขภาพของพนักงานที่เป็นทรัพยากรหลักสำหรับการพัฒนา ส่วนพนักงานเล็งเห็นความสำคัญในการออกกำลังกาย และการรักษาสุขภาพให้แข็งแรง
3. ด้านการตลาดสังคม โรงงานได้ใช้กลยุทธ์การตลาดสังคม (Social Marketing) เพื่อที่จะถ่ายทอด (Conway) แนวคิดและประโยชน์ของการร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพไปยังบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ในโรงงานซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร พนักงาน ชุมชน ผลของการใช้การตลาดทางสังคม ทำให้บุคลากรต่าง ๆ รับรู้คุณค่าของกิจกรรมต่างๆของการส่งเสริมสุขภาพ และเริ่มมีแนวโน้มที่จะร่วมในกิจกรรมที่โรงงานจัดให้ เช่น ภายในโรงงานไทยโพลีเอททีลีน บางหน่วยงานมีการออกกำลังกายตอนเช้าก่อนเข้าปฏิบัติงานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ร่างกาย ซึ่งพนักงานได้ให้ความสำคัญในการออกกำลังกาย
4. ด้านการช่วยเหลือให้มีความสามารถ (Enabling) ผู้บริหารเปิดโอกาสที่ให้พนักงานสามารถเลือกสิ่งที่เหมาะสมต่อสุขภาพ จัดให้มีห้องสมุดมุมหนังสือ สนามกีฬา ทิว และจัดฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ทั้งดูงานทั้งในและนอกประเทศ ในส่วนของพนักงานสามารถเลือกในสิ่งที่ตนเองถนัดได้ในการพักผ่อนและหาความรู้ และฝึกทักษะทางด้านความปลอดภัย ทักษะด้านการขับขี่รถยนต์ ทักษะทางโภชนาการ
5. ด้านการประสานใกล้เคียง (Mediatly) ผู้บริหารเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ จัดตั้งคณะกรรมการชุดต่าง ๆ มีการจัดสรรด้านทรัพยากรและการจัดการที่ดี ส่วนพนักงาน มีโอกาสฝึกทักษะความรู้ในการเสนอความคิดเห็นและการจัดการ

ส่วนภาวะสุขภาพของพนักงาน พบว่าพนักงานมีสมรรถภาพในการเคลื่อนไหว อยู่ในระดับที่ดี (ตามตารางที่ 1 - 3 ในภาคผนวก) ส่วนในด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน พบว่าพบว่าพนักงานรายได้ต่อเดือนค่อนข้างสูง และได้รับสวัสดิการที่มีเพียงพอ เช่นบริการ รถรับ-ส่งพนักงาน สภาพแวดล้อมในโรงงานที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพของแรงงาน รวมทั้ง โรงงานมีการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย กิจกรรมที่มีผลต่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในโรงงานที่พบว่า มีพนักงานกับผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โรงงานมีส่วนสนับสนุนส่งเสริม กิจกรรมของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมสุขภาพในโรงงาน อุตสาหกรรมปิโตรเคมี

1. พนักงานไม่สามารถแสดงพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ เพราะว่ามีพนักงานบางส่วนที่ไม่สามารถใช้บริการกิจกรรมออกกำลังกายในสถานที่สำหรับกำลังกายที่ผู้บริหารจัดไว้ให้ เนื่องจากในระหว่างเวลาทำงานพนักงานเองต้องรับผิดชอบงานในหน้าที่ ไม่สามารถไปใช้บริการได้ หลังเลิกงานก็ต้องรีบขึ้นรถที่ผู้บริหารจัดไว้ รับ - ส่ง กลับบ้าน ส่วนกรณีสถานที่ออกกำลังกายอยู่นอกบริเวณพบว่า วัสดุอุปกรณ์ออกกำลังกายมีไม่เพียงพอกับความต้องการของพนักงาน และไม่ทันสมัยทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเบื่อจึงงตที่จะไปร่วมกิจกรรมดังกล่าว
2. ด้านบุคลากรส่งเสริมสุขภาพ พนักงานไม่มีความรู้ที่ถูกต้องด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพจากสาเหตุโรงงานทุกแห่งขาดบุคลากรด้านการส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งไม่ทราบว่าจะมีวิธีการที่จะกระตุ้นให้บุคลากรอื่นที่ไม่ออกกำลังกาย หันมาเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพมากขึ้น
3. ด้านสถานที่ที่เกี่ยวกับการออกกำลังกาย ที่พัก สิ่งแวดล้อม สำหรับภายในโรงงานมีที่สำหรับออกกำลังกายขนาดเล็กจากสถานที่ที่มีจำกัด บ้านพักอาศัยต้องขึ้นรถที่โรงงานจัดให้ กลับบ้านถ้าเล่นกีฬาที่โรงงานก็จะมีรถกลับบ้าน มีโรงงานไม่กี่แห่งที่จัดสถานที่สำหรับเล่นกีฬาตั้งแต่ก่อตั้งโรงงาน
4. เวลาการปฏิบัติงาน เป็นเวลาที่เต็มเวลาการทำงานทำให้ปลีกเวลาในการออกกำลังกายได้น้อย ต้องออกกำลังกายหลังเวลางานเป็นส่วนใหญ่

การอภิปรายผล

จากการศึกษาถึงการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผู้วิจัยทำการอภิปรายผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

วิธีการส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในเขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า โรงงานทั้ง 10 โรงงาน มีการจัดทำนโยบายในการดำเนินงานที่ชัดเจน คือ นโยบายด้านความปลอดภัย ที่มุ่งเน้นความปลอดภัยในความปลอดภัยจากอุบัติเหตุจากการทำงานมากกว่าความปลอดภัยทางสังคม จิตใจ และภาวะสุขภาพอื่น ๆ ที่เป็นผลกระทบมาจากการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการศึกษิตครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ อโณทัย ภูววิทยาคม (2538) ที่ได้ศึกษาถึงการจัดการด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือตอนบน ที่พบว่าโรงงานส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยและมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการแจ้งนโยบายด้านความปลอดภัยโดยการติดประกาศให้ทราบ การที่โรงงานส่วนใหญ่มีนโยบายด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ อุบัติภัยมากกว่าด้านอื่น ๆ นั้นอาจเนื่องมาจากผลกระทบที่รุนแรงของปัญหาดังกล่าวและประกอบกับการที่โรงงานเองต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรม และพระราชบัญญัติสาธารณสุขรวมถึงเป็นการป้องกันความเสียหาย และการสูญเสียทางเศรษฐกิจของโรงงานและของชาตินั่นเอง นอกจากนี้นโยบายด้านความปลอดภัยดังกล่าวโรงงานยังมีนโยบายและแผนงานต่าง ๆ รองรับอีก เช่น นโยบายด้านบุคลากร ซึ่งเกี่ยวกับการจ้างงาน การกำหนดหน้าที่การพัฒนาบุคลากร ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ และสวัสดิการที่ดีมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม นโยบายด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม และนโยบายการพัฒนาโรงงานและวัฒนธรรมของโรงงาน การที่โรงงานในการศึกษิตครั้งนี้มีนโยบายที่ชัดเจนและค่อนข้างครอบคลุม นั้น อาจเนื่องมาจากโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมีนั้น เป็นโรงงานที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงประกอบกับพนักงานในโรงงานต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาดี จึงทำให้โรงงานจึงต้องมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและครอบคลุมเพื่อคุ้มครองพนักงานและโรงงานให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งโดยรวมด้านนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพของโรงงานในการศึกษิตในครั้งนี้ประเด็นหลักยังคงมีการกำหนดนโยบายที่ครอบคลุมในการส่งเสริมสุขภาพของพนักงานในโรงงานพอสมควร ทั้งนี้ยังคงเน้น

นโยบายที่สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มากกว่าที่จะมุ่งเน้นสู่การส่งเสริมสุขภาพของพนักงานอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพของพนักงานในกลุ่มที่มีภาวะสุขภาพปกติให้มีสมรรถภาพที่ดีขึ้น ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม

การสร้างสรรคสิ่งแวดลอมที่เอื้อต่อสุขภาพ จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าโรงงานมุ่งเน้นที่ประสิทธิภาพในการป้องกันและควบคุมอันตรายจากเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องจักรกล ภายในโรงงาน ตลอดจนวัตถุดิบที่ใช้ในโรงงาน นอกจากนี้ยังมีการควบคุมดูแลสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงอาหาร และสถานที่ออกกำลังกายให้ถูกสุขลักษณะ มีการเสริมสร้างสิ่งแวดลอมทางสังคมภายในโรงงานโดยการเสริมสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม ซึ่งจากการจัดการสิ่งแวดลอมดังกล่าวจะเอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดีของพนักงาน ซึ่งผลการจัดการดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการในกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพของบุคคลกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จากการศึกษาของ ปัญญา กมลมาลย์ (2535) ที่พบว่า คนงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีความต้องการให้จัดสภาพแวดลอมของหน่วยงานให้สวยงาม มีกิจกรรมและสถานที่ในการออกกำลังกาย และในด้านสิ่งแวดลอมทางสังคมยังพบว่า รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมประสิทธิภาพทางสังคมที่บุคคลอาชีพต่าง ๆ เห็นว่าควรจัดให้มีคือการทำงานเป็นทีม

การสร้างสรรคสิ่งแวดลอมที่เอื้อต่อสุขภาพในโรงงานปิโตรเคมี เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีการดำเนินงานครอบคลุมในทุกด้านพอสมควร คือ มีการดำเนินการทั้งในด้านสิ่งแวดลอมทางกายภาพและสังคม แต่การจัดการสิ่งแวดลอมที่เอื้อต่อสุขภาพนั้นมีหลายมิติที่ต้องคำนึงถึง คือ มิติทางสังคม มิติทางการเมือง และมิติทางเศรษฐกิจนั้นคือ การดำเนินงานสิ่งแวดลอมที่เอื้อต่อสุขภาพนั้นต้องมีความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมชุมชนนั้น ๆ และควรให้เกิดผลดีต่อสุขภาพในหลายสังคม โดยทุกคน คือ เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร พนักงาน และชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน โดยมีการกระจายทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป การเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็ง โรงงานมีกิจกรรมในการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งในด้านการศึกษา การให้ความรู้กับชุมชน ซึ่งรวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงงาน โดยให้ประชาชนเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน รับประทานอาหาร สิ่งพิมพ์และทีวีวิทยากรในการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่ชุมชน ในด้านสุขภาพได้จัดหน่วยบริการทางการแพทย์แก่ชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้มีโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล ด้านกีฬา ให้การสนับสนุนกีฬาในชุมชน ทั้งอุปกรณ์และสถานที่ด้านสิ่งแวดลอม ได้จัดทำโครงการ

ต่าง ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ส่งผลกระทบต่อพนักงานและชุมชน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุน การสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาค้างนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ สิริพร ลิลิต (2537) ได้ศึกษาถึงความต้องการและโอกาสทางการศึกษาของแรงงานสตรีในโรงงานอุตสาหกรรม ที่พบว่าโรงงานมีกิจกรรมทางวิชาการ เช่น การจัดบอร์ด ห้องสมุด มุมหนังสือในโรงงาน และ ปัญญา กมลมาลย์ (2535) ที่พบว่าโรงงานอุตสาหกรรมมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของพนักงาน โดยการจัดกีฬา และออกกำลังกายระหว่างหยุดพักหรือหลังเลิกงาน จากการจัดกิจกรรมในการ ดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างกิจกรรมชุมชนให้เข้มแข็งนั้น โรงงานมีการดำเนินงานที่ครอบคลุมในเชิง หลักการ ส่วนในเชิงการปฏิบัติที่จะกระทำได้จริงนั้นคงจะต้องมีการศึกษากันไป นอกจากกิจกรรม เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งดังกล่าวแล้วนั้น ควรจะมีการสนับสนุนให้ชุมชนมีการดำเนินงานด้วยตนเอง อย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล โรงงานได้มีการเสริมสร้างการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะ ในการปฏิบัติงานที่ดีเพื่อป้องกันและควบคุมสุขภาพของพนักงาน โดยจัดให้พนักงานมีทักษะทางด้าน ความปลอดภัย ทักษะในการเลิกสูบบุหรี่ ทักษะทางด้านการออกกำลังกาย ทักษะการคลายเครียด ทักษะด้านการบริโภคอาหาร รวมถึงทักษะด้านการป้องกันโรคติดต่อและเอดส์ ซึ่งสอดคล้องกับการ ศึกษาของ ปัญญา กมลมาลย์ (2535) ที่ศึกษาถึงความต้องการของบุคคลอาชีพต่าง ๆ ที่พบว่า กิจกรรมที่บุคคลกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีความต้องการในการพัฒนาความสามารถในการทำงาน คือ การจัดการฝึกอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะในการทำงาน กิจกรรมการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของโรงงานปีโตรเคมี ดังกล่าว ได้จัดดำเนินการในเชิงหลักการที่ครอบคลุม ในด้านการปฏิบัติที่ จะเกิดขึ้นนั้นยังคงต้องมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อ ทั้งความเข้มงวดของกฎระเบียบของโรงงาน วินัยและการปฏิบัติตนของพนักงานเองที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ที่แท้จริง ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากจะต้องมีการประเมินจากหลักการ แผนงานการดำเนินการแล้ว ยังคงต้องมีการประเมินถึง กระบวนการในการดำเนินงานและผลของการดำเนินงานรวมถึงผลกระทบของการดำเนินงาน ทั้งจาก โรงงาน หน่วยงานของรัฐและชุมชน ผู้บริหารสนับสนุนให้การปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ จัดให้ มีการบริการสุขภาพในโรงงาน ที่จัดบริการให้พนักงานยังคงเน้นการบริการรักษาโรคและการบาดเจ็บ กิจกรรมที่จะเสริมสร้างให้พนักงานสามารถดูแลสุขภาพกันเองได้นั้นมีบ้างในหลักการและแผนการ ดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการบริการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพื่อบริการแก่ชุมชนมีการส่งเสริมและ สนับสนุนการออกกำลังกายของพนักงานและชุมชน ซึ่งการจัดกิจกรรมดังกล่าวเพื่อประโยชน์ที่ แท้จริงควรจัดโอกาสในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมสุขภาพในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง พบว่า ผลจากการวิจัยพบว่า

1. การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อสุขภาพและชุมชน (Health Communication) ด้านผู้บริหาร มีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่พนักงานได้อย่างทั่วถึง มีการให้ความรู้ทางเสียงตามสายทางเอกสาร และวารสาร และให้ความรู้ด้านสุขภาพทาง E-mail ทางโรงอาหารจะมีเมนูสุขภาพแทนเมนูอาหาร ตั้งไว้ตามโต๊ะอาหาร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น อาหารประเภทไขมันดีหรือคลอเลสเตอรอลสูง และอาหารชนิดใดควรรับประทานและมีประโยชน์ต่อร่างกายมากที่สุด ซึ่งทำให้พนักงานเกิดการรับรู้ และมีความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางโรงงานยังมีแพทย์เคลื่อนที่ออกตรวจสุขภาพของประชาชน รอบ ๆ ที่ตั้งของโรงงาน โดยผลัดเปลี่ยนกันออกหน่วยของแต่ละโรงงานในเครือปิโตรเคมี ในกรณีที่โรงงานต้องมีการตรวจสอบอุปกรณ์ต่าง ๆ อาจมีกลิ่นบ้างนั้นทางโรงงานจะประกาศให้ ประชาชนรับทราบและเปิดโอกาสให้ประชาชนแจ้ง/ตอบกลับ ว่าประชาชนได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง

2. การชี้นำทางสุขภาพ (Advocacy) ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในสุขภาพของพนักงาน ถ้ามีความสุขกายสบายใจย่อมปฏิบัติงานได้ดีกว่าช่วงที่เจ็บป่วยมีความทุกข์ใจ เช่น ภายในโรงงานบางหน่วยงาน มีการจัดกิจกรรมให้พนักงานออกกำลังกายก่อนเข้าปฏิบัติงานในช่วงเช้า ทำให้พนักงานในโรงงานยิ้มแย้มแจ่มใส ทำให้บรรยากาศในโรงงานเป็นกันเองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การประสานงาน การช่วยเหลือกันก็จะดีขึ้น การทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น คุณภาพของสินค้าและบริการตรงความต้องการของลูกค้า ส่งผลให้การประกอบการของโรงงานดีขึ้นสามารถแบ่งปันผลกำไรมาตอบแทนพนักงานทั้งในรูปของโบนัส การปรับปรุงสภาพแวดล้อม เครื่องมือ เครื่องจักร และการพัฒนาคนในโรงงานให้มีความรู้ความสามารถดีขึ้นทำให้พนักงานในโรงงานมีความรู้ความสามารถดีขึ้น ทำให้พนักงานในโรงงานมีขวัญและกำลังใจ จงรักภักดีต่อโรงงาน ดังนั้นสุขภาพดีเป็นทรัพยากรหลักสำหรับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และส่วนบุคคล สุขภาพดีเป็นมิติที่สำคัญของคุณภาพชีวิต ซึ่งในภาครัฐได้ให้ความสำคัญต่อสุขภาพของพนักงานในโรงงาน ได้มีการออกกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาพนักงาน และผู้บริหารได้ดำเนินนโยบายตามกฎหมายแรงงาน ซึ่งโรงงานในเครือปิโตรเคมีได้ออกกฎดำเนินการมากกว่าที่กฎหมายแรงงานกำหนด เช่น การประกันชีวิต จากอุบัติเหตุ 2-3 แสนบาท ในช่วงภาวะเศรษฐกิจขณะนี้โรงงานไม่ได้มีนโยบายคัดคนออก มีแต่

ช่วยกันพยุงและยอมรับโบนัสที่น้อยลง ซึ่งถือว่าช่วยสภาพจิตใจได้เป็นอย่างดี ส่วนเงินเดือน อัตราค่าจ้างของโรงงานเครือปิโตรเคมีอยู่ในเกณฑ์ที่พนักงานพึงพอใจ ซึ่งทำให้สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างดี ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้สภาพแรงงานเข้ามาในเครือปิโตรเคมี ส่วนทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพนักงาน โรงงานมีวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะสังคมไทยแบบพี่น้อง ไม่ใช้ลักษณะนายจ้างกับลูกจ้างเพราะถือว่าเป็นพนักงานด้วยกันทั้งหมด มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ ด้านสังคมพนักงานมีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการสูบบุหรี่และดื่มสุรา ด้านสิ่งแวดล้อม โรงงานได้ดำเนินงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ ISO 14001 และกำลังดำเนินการ ISO 18000 นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการกิจกรรม 5 ส. TPM (เครื่องจักรดี มลภาวะก็ดี) มีการรณรงค์แยกขยะ ฉีดวัคซีนดับอีกเสบให้พนักงานฟรีทุกคน จัดสถานที่สำหรับสูบบุหรี่ มีการอบรมขับรถ มีการประสานความร่วมมือในการป้องกันและควบคุมการเกิดอุบัติเหตุระหว่างโรงงานที่เรียกว่า EMAG (Emergency Mutual Aid Group) และมีแผนอุบัติเหตุและฉุกเฉินร่วมกัน มีการจัดตั้งสมาคมบริหารความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า IriSa ที่รวมถึงกลุ่มบริษัท TPI ในจังหวัดระยองอีก 35 บริษัท โดยเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่มุ่งทำให้สถานการณืเหล่านี้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นโดยเป็นการขึ้นนำแก่สาธารณชนก่อน

3. การตลาดทางสังคม (Social Marketing) โรงงานได้ใช้กลยุทธ์การตลาดสังคม เพื่อที่จะถ่ายทอด (Conway) แนวคิดและประโยชน์ของการร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพไปยังบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ ในโรงงาน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร พนักงาน ชุมชน ผลของการใช้ การตลาดทางสังคม ทำให้บุคลากรต่าง ๆ รับรู้คุณค่าของกิจกรรมต่าง ๆ ของการส่งเสริมสุขภาพ และเริ่มมีแนวโน้มที่จะร่วมในกิจกรรมที่โรงงานจัดให้ เช่น ภายในโรงงานไทยโพลีเอททีลีน บางหน่วยงานมีการออกกำลังกายตอนเช้าก่อนเข้าปฏิบัติงานเพื่อเตรียมความพร้อมให้ร่างกาย ซึ่งพนักงานได้ให้ความสำคัญในการออกกำลังกาย

4. การช่วยเหลือให้มีความสามารถ (Enabling) โรงงานมีการดำเนินงานเพื่อความเท่าเทียมกันในเรื่องสุขภาพ โดยมุ่งลดความแตกต่างในสถานะสุขภาพเพื่อให้เกิดโอกาสและมีทรัพยากรที่เท่าเทียมกัน เพื่อบรรลุศักยภาพทางสุขภาพ วิธีการ คือ การรากฐานที่มั่นคงในการมีสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการมีสุขภาพดีมีการออกกำลังกายก่อนเข้าทำงานในบางหน่วยงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีทักษะชีวิตที่ดี การมีโอกาสที่สามารถเลือกสิ่งที่เหมาะสมต่อสุขภาพได้ มีมุมหนังสือ มีสนามกีฬา TV และจัดฝึกทักษะในด้านการทำงาน มีการอบรมทางด้านเทคนิค เครื่องยนต์กลไก มีการศึกษาดูงานทั้งในและนอกประเทศ

5. การประสานใกล้เคียง (Mediately) มีการออกเสียงตามสายทุกเรื่องที่พนักงานต้องการทราบ มีการติดต่อประกาศตามสถานที่ต่าง ๆ มีการสำรวจความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อพนักงานทุกคน ในด้านทรัพยากรและการจัดการ มีความพร้อมในการสร้างเสริมสุขภาพ เพราะมีงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ทางด้านความปลอดภัยและสุขภาพระดับหนึ่ง มีคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดทำแผนงานโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดีอยู่แล้ว จึงย่อมไม่เป็นการยากลำบากที่จะขยายบทบาทของคณะกรรมการเหล่านั้นเข้าไปในเรื่องของการส่งเสริมสุขภาพและความจริงแล้วในปัจจุบันก็มีกิจกรรมทางด้านสุขภาพและความปลอดภัยอยู่บ้างแล้ว เพียงแต่กลวิธีที่ใช้ยังไม่ครอบคลุม การดำเนินการยังขาดการบูรณาการด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ขาดพลังที่จะสร้างเสริมซึ่งกันและกัน ผลที่ได้จึงยังไม่ชัดเจน หากทุกฝ่ายร่วมมือร่วมใจกันช่วยเหลือกันแก้ไขจุดด้อย นำกลยุทธ์และวิธีการที่มีคุณภาพมาใช้ก็ย่อมจะเห็นแรงงานไทยที่มีคุณภาพ มีสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น องค์กรเข้มแข็ง เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมสร้างสังคมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นได้ กระบวนการส่งเสริมสุขภาพจึงต้องดำเนินการต่อเนื่องตามการเปลี่ยนแปลงของการรับรู้ของคนในองค์กรโดยไม่หยุดยั้งเช่นกัน งานด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยยังคงต้องดำเนินการต่อไปแต่ผสมผสานการส่งเสริมสุขภาพเข้าไปด้วย

ส่วนภาวะสุขภาพของพนักงาน พบว่าพนักงานมาสมรรถภาพในการเคลื่อนไหว อยู่ในระดับที่ดี ส่วนภาวะสุขภาพของพนักงานในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง (ตามตาราง 1 - 3 ในภาคผนวก) ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนี สีหิโสภณ (2536) ที่พบว่าผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมประสบปัญหาสุขภาพจิตที่มีความตึงเครียด การแข่งขันชิงดีชิงเด่นภายในกลุ่มเดียวกัน ความเจ็บป่วยทางจิตใจและโรคร้ายไข้เจ็บที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น ระบบทางเดินหายใจ ความดันโลหิตสูง เป็นต้น อาจเนื่องมาจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในโรงงานที่ทันสมัยมีการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงจึงทำให้ไม่พบปัญหาที่มีผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาวมากนัก นอกจากการเกิดอุบัติเหตุหรืออุบัติภัยเท่านั้นจากผลการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในครั้งนี้ ปัจจัยที่เอื้อต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและการมีสุขภาพดีของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เขตนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นั้น มีปัจจัยเอื้อมากมายนั้นคือในตัวขององค์กรเองมีความตระหนักต่อการส่งเสริมสุขภาพของพนักงานโดยจัดให้มีนโยบายด้านสุขภาพต่าง ๆ มากมายถึงแม้จะเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้

เป็นไปตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ตามแต่ก็ส่งผลต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานพอสมควร ผลอันเกิดจากการดำเนินงานของโรงงานตามกฎบัตรอุตสาหกรรมที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับในส่วนของตัวพนักงานเองทั้งในด้านภาวะสุขภาพ ภัย สมรรถภาพทางกาย สภาพจิตใจ และสังคม เป็นกลุ่มวัยแรงงานที่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน มีความแข็งแรงและมีพฤติกรรมสุขภาพที่ค่อนข้างดี ซึ่งปัจจัยเอื้อเหล่านี้จะเป็นสิ่งสนับสนุนให้การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานนั้นประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ยังมียังปัจจัยที่ยังไม่เอื้อต่อการดำเนินงานบางอย่าง คือ ยังไม่มีนโยบายที่ทำให้เกิดการปฏิบัติได้จริงในด้านการส่งเสริมพนักงานที่ปกติให้มีการพัฒนาสุขภาพของตนให้มีความแข็งแรงและภาวะสุขภาพตลอดจนสมรรถภาพที่ดีขึ้น ซึ่งข้อขัดข้องในการดำเนินงานดังกล่าวขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงงานต่าง ๆ ว่า มีทิศทางไปทางใด การที่พนักงานในการศึกษาคั้งนี้มีสุขภาพค่อนข้างดีนั้นเป็นองค์ประกอบด้านส่วนตัวของพนักงานเองเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเนื่องมาจากการศึกษาในคั้งนี้ศึกษาในโรงงานที่มีความทันสมัย มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม ประกอบกับโรงงานมีความจำเป็นต้องใช้พนักงานและผู้บริหารมีระดับความรู้ที่ดี รวมถึงสภาพความเป็นอยู่แบบชุมชนเมือง นั้นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่าพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม ได้รับการดูแลด้านสุขภาพ โดยส่วนรวมของกิจกรรมนั้นทางโรงงานได้กำหนดเป็นกฎ ระเบียบ ในการยึดปฏิบัติที่มีมาตรฐาน ค่อนข้างดี จึงพบว่าภาวะสุขภาพของพนักงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ทั้งนี้ควรได้มีการส่งเสริมให้พนักงานมีความรู้และสมรรถภาพทางกายและจิตใจให้ดียิ่งขึ้น โดยการจัดกิจกรรมที่นอกเหนือจากข้อกำหนดของกฎหมายเพื่อเป็นอินันทนาการและสวัสดิการที่ดีแก่พนักงาน รูปแบบการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานที่พบนี้ นั้นยังคงเป็นรูปแบบการป้องกันและควบคุมในเรื่องของความปลอดภัยและการป้องกันการบาดเจ็บเท่านั้น การรณรงค์เรื่องความปลอดภัยในการทำงานน่าจะเป็นกลวิธีที่ดีวิธีหนึ่งแต่มีควรจำกัดอยู่เพียงความปลอดภัยจากการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุเท่านั้นแต่ควรรวมถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม ของทุกคนในโรงงาน การดำเนินงานที่ทุกหน่วยงานควรให้ความสนใจมากยิ่งขึ้นคือการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของพนักงานที่ดีอยู่แล้ว

หรือเป็นปกติอยู่แล้วให้มีสมรรถภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ดียิ่งขึ้นต่อไป เช่น การจัดกิจกรรม การออกกำลังกาย การส่งเสริมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ การสันถนาการ การทัศนศึกษา การจัดบริการดูแลสุขภาพเพื่อรับปรึกษาปัญหาสุขภาพ การผ่อนคลายความเครียดแก่พนักงาน

ในการดำเนินงานส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้นจะพบว่า บางกิจกรรมควรจะมีการดำเนินการแต่ไม่มีการดำเนินการเลยหรือมีแต่ไม่พอเพียงกับจำนวนของ พนักงานหรือความต้องการของพนักงาน เช่น การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล การดูแลสภาพแวดล้อม ในสถานที่ทำงานสม่ำเสมอ หรือความรู้ในด้านสิทธิการคุ้มครองแรงงานของพนักงาน ซึ่งควร จะดำเนินการดังกล่าวอย่างค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง การดำเนินแบบมีส่วนร่วมของชุมชน คือ พนักงาน เจ้าหน้าที่ และผู้บริหารโรงงาน ควรมีการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรพิจารณาศึกษาเปรียบเทียบในรายละเอียดของกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพใน โรงงานอุตสาหกรรม โดยแยกประเภทหรือระดับของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะช่วยให้ทราบรายละเอียด ที่ชัดเจนมากขึ้นและสามารถนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดแนวทางการบริการส่งเสริมสุขภาพในโรงงาน อุตสาหกรรมได้ตรงเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

2. ควรพิจารณาศึกษาเปรียบเทียบถึงความเชื่อด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของ พนักงานและผู้บริหารในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยทางด้านความเชื่อและ พฤติกรรมสุขภาพของพนักงานและผู้บริหารในโรงงาน

3. การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงงานอุตสาหกรรมครั้งต่อไปนั้นควรมีรูปแบบในการ ศึกษาแบบมีส่วนร่วมในเชิงการประเมินผลถึงการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงาน ซึ่งควรต้อง ใช้ระยะเวลาในการศึกษาค่อนข้างมากแต่จะทำให้การดำเนินการวิจัยสะดวกและได้รับความร่วมมือ มากยิ่งขึ้น และยังได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะทำให้สามารถ นำจัดวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงงานได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

4. ควรพิจารณาถึงตัวแปรอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น แรงงานต่างชาติดกับคุณภาพชีวิตใน โรงงานอุตสาหกรรม กลไกทางการตลาด ผลิตภัณฑ์ของโรงงาน วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต สภาพชุมชน บริเวณโรงงาน และเงื่อนไขทางสังคมธุรกิจ ที่น่าจะส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิต ของพนักงานและเจ้าหน้าที่ในโรงงานอุตสาหกรรม